

Enota za umetnostno zgodovino in galerijsko dejavnost

Ob šestdeseti obletnici Loškega muzeja se lahko z velikim zadovoljstvom ozremo na pretekla leta, saj je tako muzej kot celota kot tudi dejavnost, ki jo danes pokriva Enota za umetnostno zgodovino in galerijsko dejavnost, v teh letih dosegla zavidljivo raven. Umetnostna dediščina, ki jo hrani Loški muzej, je galerijsko predstavljena v dveh hodnikih Loškega gradu, ki kot arhitekturna celota že sam po sebi predstavlja kompleksen in z več vidikov izjemno zanimiv spomenik, poleg tega pa umetniška dela smiselno dopolnjujejo tudi ostale zbirke muzeja. Pod strokovnim varstvom Loškega muzeja je tudi galerija del Franceta Miheliča, ki ima svoje prostore v Kašči na Spodnjem trgu 1. Tudi razstavna dejavnost, ki ob površnih predstavah nekaterih ljudi o dejavnosti muzeja in dela v njem velja za nekakšen sinonim za dogajanje v muzeju, je v zadnjih letih ponovno dosegla svojo nekdanjo raven.

Med prvimi predmeti, ki jih je Muzejsko društvo po svoji ustanovitvi leta 1936 pridobilo za takrat še bodoči muzej, so bile tudi kopije tedaj na novo odkritih fresk iz Crngroba, ki jih je muzeju poslal takratni kaplan v Stari Loki, Janez Veider¹, in druga umetniška dela. Ta so bila poleg drugih predmetov razstavljena že v prvi postavitvi v starem Rotovžu, saj so že v času, ko dejavnost Loškega muzeja še ni bila razdeljena na posamezne enote, predstavljala eno največjih dragocenosti v muzejskem fondu. Po koncu druge svetovne vojne se je spričo povečanja fonda dejavnost muzeja začela deliti na enote in ustanovljena je bila tudi zbirka cerkvene umetnosti², katere jedro so predstavljali v kapeli razstavljeni zlati oltarji iz med drugo svetovno vojno porušene cerkve v Dražgošah. S postavitvijo zbirke v novih prostorih, ki jih je Loški muzej pridobil v Puštalskem gradu, s čimer se je največ ukvarjal prvi ravnatelj muzeja po drugi svetovni vojni, Karel Plestenjak, je bilo to gradivo tudi ustrezno razstavljeno in predstavljeno javnosti. Že sredi petdesetih let pa se je pokazala potreba po večjih prostorskih zmožnostih za predstavitev muzejskega gradiva. Zorela je tudi misel na osnovanje galerije loških umetnikov³, kjer bi bili v posebni zbirki s svojimi deli predstavljeni loški rojaki – likovni umetniki. Izvedbo te naloge si je Muzejsko društvo leta 1958 tudi naložilo⁴, zbirka pa je bila dokončno oblikovana šele po preselitvi muzeja na Loški grad.

Spomladi leta 1956 je mesto ravnatelja Loškega muzeja prevzel umetnostni zgodovinar Andrej Pavlovec, ki je, seveda tudi skladno s svojimi osebnimi interesi⁵, poleg redne muzejske dejavnosti vzpostavil še razstavno, s katero je Loški muzej za-

čel aktivno spremljati likovno dogajanje tako na Gorenjskem kot tudi v širšem prostoru. Tako je bila prva likovna razstava postavljena že decembra 1959, kmalu po odprtju muzejskih zbirk v novih prostorih na Loškem gradu, seveda s tematiko, ki je bila takrat za uvod v delovanje neke galerije skorajda nujna (slikarska dela Moše Pijadeja). Prve razstave so bile postavljene v hodniku prvega nadstropja grajskega poslopja, ki je bil že takrat namenjen stalni postavitvi galerije loških umetnikov. Tako se je potreba po galerijskem prostoru kmalu pokazala kot ena najnujnejših naložb v muzeju. Ta razstavna dejavnost se je z leti, predvsem pa po letu 1965, ko je bila pripravljena nova razstavna dvorana – današnja galerija – razvijala, in Galerijo Loškega muzeja je stroka že v nekaj letih uvrščala med najuglednejše likovno razstavne prostore v Sloveniji. Po preselitvi na Loški grad so bile urejene tudi stalne postavitve zbirk, med njimi tudi umetnostnih spomenikov. Poleg hodnika, kjer je dobila svoje mesto galerija likovnih umetnikov – loških rojakov, so bili v kapeli postavljeni zlati oltarji iz med drugo svetovno vojno porušene cerkve v Dražgošah.

Muzej je deloval tudi zunaj svojih zidov in tako je bila v maju leta 1960 pod strokovnim vodstvom Loškega muzeja v Sorici odprta zbirka mladostnih del Ivana Groharja. V juliju leta 1967 so ob stoti obletnici rojstva Ivana Groharja in na pobudo skupine občanov⁹, predvsem Iveta Šubica, izpeljali prvo Groharjevo slikarsko kolonijo, ki je nekaj časa predstavljala glavni vir za stalno izpopolnjevanje in obnavljanje zbirk muzejske galerije loških umetnikov¹⁰. Poleg tega se je v naslednjih letih nadaljevalo pridobivanje gradiva za predstavitev starejše umetnosti loškega ozemlja, pri čemer je pomemben delež prispevalo načrtno kopiranje srednjeveških fresk iz okoliških cerkva.

Loški muzej je bil tudi soorganizator prvega srečanja učencev – likovnikov in fotoamaterjev v maju leta 1968, ki je že naslednje leto preraslo v Malo Groharjevo kolonijo¹¹. Ta je kmalu prerasla v vsejugoslovansko prireditev, udeleževali pa so se je tudi gosti iz tujine. Zadnjič je bila organizirana v letu 1989, nakar je za nekaj let zamrla. Leta 1995 so jo na pobudo likovnih pedagogov Gorenjske in Zveze kulturnih organizacij iz Škofje Loke spet organizirali¹². Tudi v letu 1996 je bila ta prireditev organizirana za gorenjsko regijo. Kljub prizadevanjem muzejskega kustosa, da bi se s svojim strokovnim znanjem v prireditve ponovno vključil tudi Oddelek za likovno pedagogiko Pedagoške fakultete in kasneje še Zavod za šolstvo Republike Slovenije, pa zaradi nezainteresiranosti prireditelja ta korak žal ni mogel biti izpeljan. Tako je Mala Groharjeva kolonija, namesto da bi znova postala širšega pomena in bi danes gotovo posegala vsaj v prostor Alpe-Jadran, ostala zgolj regionalnega značaja in brez ustrezne institucionalne strokovne zaslombe.

Že v poročilih Andreja Pavlovca iz let 1967 in 1969¹³ pa se odražata dva problema, ki sta pereča še danes. Prvi je problem varovanja eksponatov, bodisi v stalnih zbirkah bodisi na občasnih razstavah. Pogosto se namreč zgodi, da si kak dolgo-prstnež »trajno izposodi« ta ali oni predmet. Poleg vratarja – biljeterja bi Loški muzej ob sedanjem obsegu svoje dejavnosti nujno potreboval še najmanj štiri čuvaje, po enega v vsakem nadstropju v stalnih muzejskih zbirkah ter po enega v galeriji in v okroglem stolpu. Če pa bi hoteli zavarovati muzejske predmete v skladu s sodobnimi standardi, bi morali ob tem urediti tudi tehnično varovanje, vsaj najbolj iz-

postavljenih predmetov, v najboljšem primeru pa vzpostaviti tudi fizično varovanje celotnega kompleksa 24 ur dnevno, vključno z vrtom, kjer je etnološka muzejska zbirka na prostem še posebej ogrožena.

Če je problem varovanja povezan s celotnim muzejem in daleč presega okvire enote, pa je drug problem, ki ga je že v 60-tih letih izpostavil Andrej Pavlovec, povezan le z galerijsko dejavnostjo. Gre namreč za obiskanost posameznih razstav, ki nikakor ni premo sorazmerna z njihovo kakovostjo, ampak prej z osebnim poznavanjem posameznega avtorja. Tako so razen redkih izjem mnogo bolj obiskane razstave loških likovnih ustvarjalcev kot pa gostujočih, čeprav so slednji izbrani tako, da so poznani in priznani vsaj v širšem slovenskem merilu, večina pa tudi v evropskem ali celo svetovnem. Rešitve tega problema pa nikakor ne smemo videti v tem, da bi ta galerija postala razstavišče v glavnem loških likovnih ustvarjalcev. Temu je namenjena Galerija Ivana Groharja, Galerija Loškega muzeja pa naj bo namenjena visokokakovostnim umetniškimi razstavami, ne glede na avtorjevo poreklo. Zaradi kulturne in turistične promocije Škofje Loke pa je vendarle smiselno, in tega načela smo se poskušali držati tudi v preteklih letih, da je poletni termin rezerviran za enega izmed evropsko priznanih loških likovnih umetnikov. Ob taki politiki galerije pa bo seveda nujno narediti dvoje. Predvsem bo treba vložiti bistveno več sredstev v propagando razstavne dejavnosti, pri čemer bi bilo logično pričakovati pomoč vseh, ki so tako ali drugače povezani s turizmom v mestu. Nujno je tudi dosedanje naloge muzejskega kustosa, ki pokriva tako področje umetnostne zgodovine kot galerijske dejavnosti, omejiti le na proučevanje in skrb za zbirke starejše umetnostne dediščine. Ob tem je za delovanje Galerije Loškega muzeja in Galerije Franceta Miheliča v Kašči potrebno odpreti in seveda tudi financirati novo delovno mesto galerista.

Ta korak je pravzaprav pri sedanjem obsegu dela več kot nujen, saj Zakon o varovanju kulturne dediščine nalaga muzejem predvsem varovanje in proučevanje premične kulturne dediščine, galerijska dejavnost, ki je v Enoti za umetnostno zgodovino v Loškem muzeju postala pglavitna, pa je seveda dobrodošla, vendar je lahko izvedljiva le, če za to obstaja ustrezen dodatni kader, in seveda sredstva. V vseh dosedanjih letih pa je muzej dobival sredstva le za dejavnost, povezano s stalnimi zbirkami, nič pa izrecno za galerijsko dejavnost. Z ureditvijo tega problema bi zagotovili nadaljnji razvoj oddelka, kjer mora biti prva naloga prenova oziroma postavitev nove zbirke srednjeveške umetnosti. Ob dejstvu, da je bila Škofja Loka s svojo okolico eden izmed najpomembnejših centrov umetnostnega dogajanja v 14. predvsem pa v 15. stoletju na Slovenskem, bi moral Loški muzej poskrbeti predvsem za ustrezno predstavitev te dediščine in njeno proučevanje. Druga, ravno tako pomembna naloga Enote za umetnostno zgodovino pa je zagotoviti primeren prostor tako za slikarski kot za kiparski depo, ob tem pa poskrbeti za sistematično restavriranje umetnin.

Delo enote za umetnostno zgodovino, tako kot celotnega muzeja, sega v smislu popularizacije in osveščanja o pomenu naše kulturne tudi na področje pedagoške dejavnosti. Ta je v muzeju izjemno bogato in široko razvejena, a kljub temu z enim samim človekom, ki je hkrati tudi bibliotekar, ne more izkoristiti vsek potencialov,

ki jih zbirke in tudi sicer izjemno bogata, kulturna dediščina na Loškem nudijo. Tako sem med drugim izpeljal vodstva po zbirki del rodbine Šubic, ki so bila prilagojena stopnji otrok v 4. razredu osnovne šole. Ta so do sedaj postala že tradicionalna učna ura. Za dijake Gimnazije Škofja Loka, ki so si kot maturitetni predmet izbrali zgodovino likovne umetnosti, pa sem v šolskem letu 1998/99 pripravil skripto in ekskurzijo po nekaterih najpomembnejših spomenikih srednjeveške umetnosti na Loškem¹¹. Tudi ta kratki tečaj gotike na Loškem je bil letos znova izveden in upam, da bo postal tradicionalna oblika izobraževanja.

Upam, da bo opisano stanje dejavnosti Enote za umetnostno zgodovino in galerijsko dejavnost ne le ostalo v sedanjem obsegu, ampak da je predstavitev enote v tem članku, čeprav morda na določenih mestih kritična, realna perspektiva razvoja in da bodo odgovorni le spoznali, da muzej ni neka ropotarnica, polna zaprašenih predmetov, ki ne služijo ničemur več, in ki povrh vsega stane še veliko denarja. Muzej je pač ustanova, ki je že po svoji definiciji kulturno ogledalo nekega kraja in ki ob primerno agresivni propagandi privabi tudi obiskovalce od drugod. To pa je že zgodba o turizmu, turistični ponudbi in končno ekonomiji, katere ne le del ampak paradni konj mora postati ravno muzej. Pa ne le na papirju, temveč tudi v miselnosti vseh krajanov, še najbolj pa odgovornih.

Literatura

- ¹ France Planina, Dvajset let Loškega muzeja, *Loški razgledi VI*, Škofja Loka 1959, str. 60.
- ² Doroteja Gorišek, Ob dvajsetletnici muzejskega dela v Škofji Loki, *Loški razgledi III*, Škofja Loka 1956, str. 264.
- ³ Pavle Blaznik, Občni zbor muzejskega društva, Poročilo predsednika, *Loški razgledi V*, 1958, Škofja Loka 1958, str. 233; iz poročila je razvidno, da je mišljena galerija loških umetnikov kot stalna postavitev slik, ki bi jih Loški muzej odkupil.
- ⁴ *Ibid.*, str. 234.
- ⁵ Andrej Pavlovec je sam zapisal: *... Ob tem bi rad omenil še, kako vpliva osebno nagnjenje na celotno delo kakega muzeja ... Ker pa me kot umetnostnega zgodovinarja posebej mika moderna umetnost, je jasno to opaziti tudi v naši galeriji...* (Andrej Pavlovec, Nekaj misli ob 30-letnici Loškega muzeja, *Loški razgledi XVI*, Škofja Loka 1969, str. 19).
- ⁶ Nataša Budna, Groharjeva slikarska kolonija, *Loški razgledi 39*, Škofja Loka 1992, str. 138.
- ⁷ Andrej Pavlovec, Stoletnica Groharjevega rojstva, slikarska kolonija in odkritje spomenika Ivanu Groharju, *Loški razgledi XIV*, Škofja Loka 1967, str. 196.
- ⁸ Lojze Malovrh, Mala Groharjeva slikarska kolonija – drevo prijateljstva mladih, *Loški razgledi 42*, Škofja Loka 1995, str. 170.
- ⁹ *Ibid.*
- ¹⁰ Andrej Pavlovec, Poročilo o razstavah v galeriji, *Loški razgledi XIV*, Škofja Loka 1967, str. 205 in Andrej Pavlovec, Nekaj misli ob 30-letnici Loškega muzeja, *Loški razgledi XVII*, Škofja Loka 1969, str. 18–21.
- ¹¹ Podrobneje glej: Dušan Koman, Dodatni pouk o umetnosti gotike na Slovenskem za škofojeloške gimnazije, *Loški razgledi 46*, Škofja Loka 1999, str. 467.